

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1071427/1

בבית הדין הרבני האזורי פתח תקווה

לפני כבוד הדיינים:

הרב יגאל לרר — אב"ד, הרב מנחם האגר, הרב דוד בר שלטון

המבקשת: פלונית

הנדון: קבלת מומר השב לעמו ולא-לוקיו

פסק דין

המבקשת – אישה יהודייה – נולדה במצרים. הוריה היהודים נתנו לה את השם [...] בלידתה. עלתה לארץ כשהייתה בת חמישה חודשים. בגיל תשע-עשרה נישאה למוסלמי בנישואין אזרחיים (נישואי מקסיקו) ונולדו להם ארבעה ילדים – שלושה בנים ובת. הם גרו תקופה בכפר סבא ולאחר מכן ההורים שלו נתנו להם בית בטייבה וגרו שם. האיש נפטר לפני שתים-עשרה שנה.

לאחר שהכירה בחור יהודי וגרה אתו ב[צ'], מבקשת האישה לחזור ליהדות, להמשיך את החיים יחד אתו, לחיות אתו ולהיקבר לידו.

האישה מצהירה בפני בית הדין כדלהלן:

"מעולם לא יצאתי מהיהדות, אני יהודייה בכל רמ"ח אברי, מעולם לא הסכמתי להתפלל במסגד, חגגתי את החגים עם אמי שנפטרה לפני שנה, אני לא מסורתית אבל כיבדתי את אמי. אני מאמינה בה' וביהדות.

בעת הנישואין לא התאסלמתי, אבל כשהבן נישא לבחורה מוסלמית, הייתי צריכה לחתום על כתב התאסלמות ועשיתי זאת רק כדי לעזור לבן. לא היינו דתיים, שמי [...] ולא שיניתי את שמי אפילו בטייבה."

לשאלת בית הדין אם היא רוצה באמת לחזור ליהדות, היא משיבה:

"מעולם לא יצאתי מהיהדות. למדתי בבית ספר דתי. עד עכשיו אני זוכרת תפילות בעל פה. אני שומרת כיפור, פסח. אני לא שכחתי, לא פספסתי, אם יכולתי, הייתי בכל החגים שיכולתי. אני עובדת יחד עם הרבנית באותו מקום."

בפני בית הדין התקבלה עדות העדה כדלהלן:

"אני מכירה את המבקשת שבע שנים, עבדנו יחד ב[נ']. אני גרה ב [...] אנחנו משפחה שומרת מסורת, בעלי היה ראש המועצה הדתית ב [...]

הכרתי את המבקשת ב[נ'], [היא] הייתה גרה אז בטייבה, התחברנו, הייתה מגיעה אליי בשבתות, חגים, קירבנו אותה, עזבה את טייבה, כל הזמן 'ישבנו' עליה שתעזוב את המקום.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בסוף, היא מצאה יהודי טוב, היא מנהלת אורח חיים יהודי, היא ממשיכה להגיע אלינו. יש לה ילדים בטייבה, הם באים אליה לביקור. אני יכולה לומר בפה מלא שהגברת רוצה לשוב ליהדותה ו'בגדול'."

בית הדין השתכנע בכנות האישה ברצונה לשוב ליהדות. בנוסף לכך: הקשר עם היהודי והמגורים בישוב יהודי, תוך היכרות עם תושבי המקום – מבטיחים את הישארותה כיהודייה.

מפרוטוקול הדיון עולה כי אף על פי שהאישה מוכנה לקבל על עצמה דברי חברות, לא התברר בפני בית הדין כי היא עתידה לשמור תורה ומצוות באופן מלא.

עם האמור, מאחר שהתברר בפני בית הדין כי התאסלמותה לא הייתה כנה ומתוך אמונה בדת האסלאם, אלא מתוך צרכים משפחתיים גרידא, מעולם לא האמינה בדת האסלאם ולא עזבה את אמונתה ביהדות, לכן גם אם לא ברור לגמרי שיהיה להבטחתה על קיום תורה ומצוות 'כיסוי' מושלם, מכל מקום מוכנותה לקבל על עצמה עול תורה ומצוות ומנהגי היהדות הם מתוך כוונה כנה. לפיכך, מאשר בית הדין את קבלתה ליהדות לאחר שתקבל על עצמה דברי חברות ותטבול בפני שלשה.

מומר השב ליהדותו

כתב הנימוקי יוסף במסכת יבמות (דף טז ע"ב מדפי הרי"ף):

"[...] ישראל שחטא ועשה תשובה דכולי עלמא שורת הדין אינו צריך טבילה אלא קבלת חברות בפני בית דין לכתחילה ואף על פי כן טובל הוא מדרבנן משום מעלה דומיא דטבילת עבד משוחרר שאין טבילתו אלא מדרבנן וכן כתבו בתוספות אחרונות."

והובאו דבריו בבית יוסף (יורה דעה סימן רסח).

ובשולחן ערוך (שם) כתב הרמ"א: "ישראל מומר שעשה תשובה, אין צריך לטבול רק מדרבנן יש לו לטבול ולקבל עליו דברי חברות בפני שלושה."

בתרומת הדשן (סימן פו) כתב שטבילה זו אינה דין גמור דרבנן אלא מנהג וחומרא בעלמא. זה לשונו:

"שאלה: מי שהמיר דתו, ובא ליטהר במועד, שרי לגלחו כדי לטבולו ולהכניסו לדת אמת או לאו?"

תשובה: יראה דשרי, דכיון דנהגינן לגלח בעלי תשובה כאלו על פי דברי רבי משה הדרשן – כדפירש רש"י ברשת בהעלותך שנתן טעם להתגלח הלויים, לפי שהיו כפרה על בכורי ישראל שחטאו בעבודה זרה ועבודה זרה קרוי מת ומת איתקש למצורע והמצורע טעון תגלחת – ואם כן דמי להא דתנן פרק אלו מגלחין (מועד קטן יז ע"ב): 'הנזיר והמצורע והעולה מטומאתו לטהרתו מותרין לגלח במועד'. ותניא עלה בגמרא דנזיר ומצורע אפילו היה להן פנאי לגלח קודם המועד מותרין לגלח במועד, כדי שלא ישהו קרבניהם. ובעלי תשובה נמי נראה להתיר כדי שלא ישהו כמה מצות, שהרי אין מצרפין אותו לכל דבר שבקדושה עד שיגלח ויטבול. ואף על גב דוודאי אינו מעכב, מכל מקום מנהג אבותינו תורה היא, וכדאסמכינן אקרא ודחינן גילוח דרבנן מקמיה. ותו דאשר"י פסק כלישנא בתרא דקטן שנולד אפילו קודם המועד דשרי לגלח במועד, משום דגזירת חכמים שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול לא שייכי בקטן. ונראה דהבא לטהר כי האי גוונא לא שייכי הגזירה כולי האי."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וכן כתב בט"ז (יורה דעה סימן רסז ס"ק ח) – זו לשונו: "כתוב בדרישה בשם רש"ל והמנהג היה להטביל המומרים ושיגלחו את כל שערן מקודם וכן מצאתי וראיתי מוריין הלכה למעשה."

וכן כתב בספר מחצית השקל (אורח חיים סימן שו ס"ק ח) – זו לשונו:

"מכל מקום מדרב יודא שמעינן לענין טבילת מומר שחזר לדת ישראל, דטעון טבילה כמו שכתוב סוף סימן רס"ח, היינו לחומרא בעלמא לדמותו לגר שנתגייר, אבל מצד הדין אין צריך כלל, כמו שכתב הנמוקי יוסף ביבמות (טז ע"ב מדפי הרי"ף דיבור המתחיל "קדושיו") דהא ישראל גמור אלא שעד עתה היה ישראל רשע, ואף על גב שכתב הנמוקי יוסף (שם) דמדרבנן בעי טבילה – לאו דוקא, דלא מצינו בכל הש"ס דמומר שחזר בתשובה שצריך טבילה, אלא רצה לומר: מצד חומרא."

וכן כתב בשולחן ערוך הרב (שם): "וכן המומר ששב בתשובה מותר לטבול בשבת שאין טבילתו מן התורה כמו טבילת הגר ואף אין חיוב גמור מדברי סופרים."

וכן כתב בשו"ת מהרש"ג (חלק ב סימן מט).

מלבד כל זאת, מרן הבית יוסף לא חש כלל למנהג זה, שפסק במפורש בשולחן ערוך (סימן רסז סעיף ח):

"עבד עובד כוכבים שמלו רבו וחזר לגיותו ומכרו לעובד כוכבים, וחזר ישראל וקנאו ממנו – הרי הוא כישראל מומר ואינו צריך טבילה אלא מלקות."

ומקורו בדברי הטור (שם) שכתב:

"כתב רב יהודאי גאון: עבד קטן או שוטה מטבילין אותו על דעת בית דין. תשובה לגאון: עבד שמלו רבו וחזר לגיותו ומכרו לעכו"ם וחזר ישראל וקנאו ממנו, כיון שנימול ונטבל לשם עבדות פעם ראשונה והכניסו תחת כנפי השכינה אף על פי שחזר, אינו חוזר לעבדותו והרי הוא כישראל מומר שאין צריך טבילה אלא מלקות."

בספרו בית יוסף (סימן רסח) לאחר שהביא את דברי הנימוקי יוסף, כתב כדלהלן: "ורבינו [הטור] כתב בסימן רס"ז בשם גאון ישראל משומד אינו צריך טבילה אלא מלקות."

ובבדק הבית הוסיף:

"וכן כתב הר"ש בן הרשב"ץ בתשובה (שו"ת הרשב"ש סימן פט): בני האנוסים כל שאמם מישראל, אפילו מכמה דורות ואפילו גוי הבא על המשומדת, זרע הבן הוא ישראל אפילו עד סוף העולם ואין להם דין גרים כלל ואין לנו להבהילם ולהחרידם כשבאים לחזור בתשובה, ואין צריך להודיעם קצת מצות קלות וחמורות, לפי שהם מחוייבים במצות כמונו והם מושבעים ועומדים מהר סיני, ואינם צריכים טבילה. וכשמל את עצמו צריך לברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להכנס, דמצוה דרמיא עליה היא עכ"ל."

יצוין כי בפתחי תשובה (שם ס"ק י) הביא גם הוא את דברי הרשב"ש.

וכן פסק הרשב"א בתשובה (חלק ז סימן תיא) כתב:

"נשאל הגאון: מי שנשתמד ורוצה לחזור בו שלא באותה מדינה שפשע בה אם צריך טבילה ומלקות ואם חוששין לערמה כי שמא מטעה אותנו בכך. תשובה: מלקות ודאי צריך שהרי על כמה עבירות עבר אך טבילה אינו צריך כיון שנולד בקדושה. וכן גר שנשתמד לא צריך טבילה דהרי הוא כישראל

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לכל דבר, אך צריך שיקבל עליו דברי חברות בפרהסיא ויתחרט ממה שעשה ומכאן ואילך אין חוששין להערמה בענין זה.

וכן כתב בתשובות המיוחסות להרמב"ן (סימן קפ).

בשו"ת דבר יהושע (לרב ארנברג זצ"ל אב"ד תל אביב, סימן מג) כתב על דברי השולחן ערוך: "לפיכך אין למנהג זה יסוד ואינו מנהג חשוב לילך אחריו, רק הרמ"א כדרכו בקודש הביא דבר זה בשם יש אומרים לחוש להאי סברא דיש בזה מעלה."

ראוי לציין את דברי הרדב"ז בתשובותיו (חלק ג סימן תתנח) שלאחר שהביא דברי רבנו שמחה שכל בעלי תשובה צריכים טבילה אף שאין הטבילה מעכבת, כתב דהוא הדין במומרים ובבניהם.

כמו כן ראוי לציין את דברי הגר"א בביאורו (בסימן רסח הנ"ל), שכתב דמומר השב צריך טבילה מפני המאכלות האסורות שאכל בימי גוינותו כמו שכתב באבות דרבי נתן (פרק ח הלכה ח):

"שוב מעשה בריבה אחת שנשבת בין העכו"ם [...] לשחרית הטבילה [...] שכל אותן הימים שהיתה שרויה בין העכו"ם היתה אוכלת משלהם ושותה משלהם עכשיו הטבילה כדי שתטהר עיין שם."

העולה כי לבני עדות המזרח הנוהגים כהבית יוסף אין מקום להחמיר להצריך בטבילה.

ועל מה שכתב השולחן ערוך שצריך מלקות, כתב בספר יחזה דעת (הרב חזן אב"ד חיפה, סימן

ז):

"ונראה דהוא הדין המלקות דאין לעשות למומר. ובפרט בזמן הזה שאין לנו סמוכין ואולי גם מרן לא אמר כן אלא בעבד [...] וכן נראה מדברי הנימוקי יוסף והרשב"ש שלא הזכירו את המלקות [...] וכן משמע מדברי הרמ"א."

אולם מנהג בתי הדין להצריך קבלת חברות וטבילה בפני שלושה כמנהג הרמ"א אף שבוודאי אינו לעיכובא.

לפיכך, מחליט בית הדין לקבל את שובה ליהדות בברכה לאחר קבלת דברי חברות וטבילה בפני שלושה.

לסיום נצטט את דברי הגר"א וולדינברג חבר בית הדין הגדול בשו"ת ציץ אליעזר (חלק יג סימן צג) שכתב דברים מאלפים על האופן שבו יש לקבל את המומרים השבים לחיק יהדותם:

"ועל כן הדין הוא שכאשר תש יצרו של זה ובא לפנינו לומר, רוצה אני לחזור אל קבלת עול יהדותי כפי אשר מוטל עלי לפי הדת היהודית אשר אנכי חלק בלתי נפרד ממנה. אזי אינו זקוק מעיקרא דדינא לשום טקס – דת. ורק למעלה בעלמא ולרווחא דמילתא מטבילין אותו לדעת כמה מהפוסקים, ומקבל עליו דברי חברות בפני שלשה (עיין יורה דעה סימן רסו סעיף ח וסימן רסח סעיף יב). ועם זאת אין מכבידים ואין מבהילים אותו כלל, אלא מושכים אותו בחוט של חסד.

ועם שובו מתפללים עליו תפלה נרגשת לפני אבינו שבשמים לאמור: 'א – לוקינו וא – לוקי אבותינו, הצלח נא לעבד הנקרא שמו כך ומשוך אליו חסדך וכשם שהטית לבו לשוב בתשובה שלימה לפניך כן תטע בלבו אהבתך ויראתך ותפתח לבו בתורתך ותדריכהו בנתיב מצותיך למען ימצא חן בעיניך כן יהי רצון ונאמר אמן.' (שו"ת רשב"ש מובא בפתחי תשובה יורה דעה סימן רסח ס"ק י').

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

זאת אומרת שמקבלים את חזרתו לחיק היהדות באהדה ובשמחה רבה, ואומרים לו 'אחינו אתה' ומתפללים עליו לפני אבינו שבשמים – כשם שהטה את לבו לשוב בתשובה שלמה אל חיק היהדות שממנה לוקח ומשם מקור יניקתו כן ייטע בלבו אהבתו ויראתו ויחננו בדעה ובינה והשכל להבין עמקי וסודי התורה ולמצוא את נתיב מצוותיה לטוב לו בזה ובבא. וכל זה בגלל ובאשר שמעיקרא לא פקעו ממנו יהדותו כלל וכלל."

הרב מנחם הגר

הנני מצטרף להחלטה הנ"ל.

הרב יגאל לרר – אב"ד

אני מצטרף לפסק הדין.

הרב דוד בר שלטון

נפסק כאמור.

ניתן לפרסם בהשמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום ח' באלול התשע"ו (11.9.2016).

הרב דוד בר שלטון

הרב מנחם האגר

הרב יגאל לרר – אב"ד